

ARETUSEESKIRI
GORDONI SETTER
(FCI klassifikatsioon: rühm 7 – seisukoerad; alarühm 2.2
Briti ja Iiri seisukoerad; setter)

GORDONI SETTERITE ARETUSE EESMÄRGID

EKL-i Juhatus poolt kinnitatud

Vastu võetud Eesti Setterite Klubi MTÜ üldkoosoleku poolt 23.04.2015

EKL-i Teadusnõukogu poolt heaks kiidetud

Sisukord

	Lk nr.
1. Kokkuvõte	3
2. Tõu taustaandmed	3
3. Tõuühing ja selle ajalugu	3
4. Praegune olukord	4
4.1. Populatsiooni suurus ja koosseis	4
4.2. Iseloom ja kasutusomadused	5
4.3. Tervis	5
4.3.1. Pärilikud haigused ja nende kontroll	5
4.3.2. Muud Eestis diagnoositud olulised haigused	9
4.3.3. Kokkuvõte Gordoni setteritel esinevatest haigustest mujal maailmas	9
4.4. Välimik	10
5. Kokkuvõte varasema kehtinud aretuseeskirja meetmete rakendamise tulemustest	11
6. Aretuse eesmärgid ja strateegiad	11
6.1. Nägemus	12
6.2. Tõuühingu eesmärgid	12
6.3. Tõuühingu strateegia	12
6.4. Ohud ja võimalused	13
6.5. Probleemideks valmistumine	13
6.6. Aretuse eesmärkide saavutamise programm	12
7. Programmi täitmise kontroll	14
8. Allikad	14

1. KOKKUVÕTE

Setterid on peamiselt 17.–18. sajandil aretatud linnukoerad, kelle ülesanne oli/on jahil läbi töötada võimalikult lai maa-ala jahimehe ümber ning anda linnu leidmisest jahimehele seisakuga märku. Setterite nimi tulenebki ingliskeelsest sõnast *set*, mis tähendab luureseisakut, tardunud poosi.

Ka tänapäeval kasutatakse settereid paljudes maades endiselt jahikoerana, kuid Eestis on nad peamiselt perekoerad või harrastuskoerad, kellega käiakse näitustel või tegeletakse mõne koeraspordialaga.

Gordoni setter on setteritõugudest kõige tugevama kehaehitusega, kuid mitte jässakas. Ta on jõuline jahikoer, kellel on stiilsed sujuvad piirjooned ja kelle kiired sulavad liigutused näitavad vastupidavust ja koera liikumise ilu.

2. TÕU TAUSTAANDMED

2.1. AJALOOST

Gordoni setter on pärit Briti saartelt Šotimaalt. Esimesed teated mustadest setteritest pärinevad 15. sajandist. Kaua tunti seda koera Gordon Castle setteri nime all. See kaunis Šoti linnukoer on aretatud Gordoni ja Richmondi hertsogkonnas, väga suure panuse aretustöösse on andnud Gordoni hertsog Alexander IV. Hilisemad tuntumad Gordoni setteri aretuse edasiviijad on Robert Chapman ja Isaac Sharpe. Gordoni setterite edukas näitusekarjäär algas 1859. aastal. Selleks ajaks oli Gordonil välja kujunenud sellele tõule omane iseloom ja välimus (*black-and-tan*, mis tähendab musta roostepunase piirdega). Gordoni setteri tõug klassifitseeriti esmakordselt 1873. aastal kennelklubi poolt kui *black-and-tan-setter*, aga ametlik Gordoni setteri tõustandard kinnitati alles aastal 1924.

Esmasest aretustööst on kahjuks vähe teada, kuid ilmselt on Gordoni aretuses ristatud *black-and-tan*-spanjeli, Šoti lambakoera, Inglise verekoera ja ka veespanjeli.

Räägitakse, et Gordoni hertsogil oli selle koera aretamisel kindel eesmärk. Ta soovis aretada seisvat linnukoera, just nimelt setterit, kuid suuremat ja vastupidavamalt kui Inglise setter.

3. TÕUÜHING JA SELLE AJALUGU

Eesti Setterite Klubi (ESK) tegutseb alates 13. jaanuarist 1996. a., mil toimus esimene liikmete üldkoosolek. Praeguseks hetkeks on liikmeid 50 ringis, klubi liikmete hulgas on ka teiste FCI 7. rühma kuuluvate koerte omanikke. Esindatud on kõik neli setteritõugu. Klubil on olnud välisliikmeid naabermaadest.

Juhatuse valib klubi üldkoosolek kaheks aastaks, viimane juhatuse valimine toimus üldkoosolekul 23. veebruaril 2014. Üldkoosoleku raames peetakse harilikult ka klubi sünnipäevapidu ja autasustatakse aasta edukamate setterite omanikke. Parimad valitakse näituse- ja sportkoerte (agility, SK/KK) hulgast. Traditsiooniliselt korraldab klubi iga aasta suvel sertifikaadiõigusega erinäituse kõigile setteritõugudele. 2000.

aastate esimesel kümnendil olid (eriti Iiri punased) setterid Eestis väga populaarsed ja toimus ka talvine mitteametlik *club show*. Aasta jooksul saavad setteriomanikud kokku ühistel jalutuskäikudel, kevad-, suve-, sügis- ja talvepäevadel, koolitustel ja loengutel.

4. PRAEGUNE OLUKORD

4.1. POPULATSIOONI SUURUS JA KOOSSEIS:

EKL-i registrisse kantud Gordoni setterid aastate lõikes 2010–2014:

Aasta	Registreerimiste arv	Pesakonnad	Importide arv	Kasvatajate arv	Isad	Emad
2010	0	0	0			
2011	1	1	0	1	1	1
2012	1	0	1			
2013	10	1	0	1	1	1
2014	1	0	1			

Pesakonnad alates 2010:

Jrk. nr.	aasta	Pesakonna vanemad (isane x emane)	Kutsikate arv (sulgudes isased ja emased kutsikad)
1	2011	Drumdaroch Beamers Run ja Runa Kaladan	1 (0 + 1)
2	2013	Triseter Celtic Mason ja Finfair Loch Brittle	10 (2 + 8)
3	2015	Laurelhach Legend ja Oldmansion Ambitious Brunette	1 (1 + 0)

Aretuses kasutati välismaal elavaid isaskoeri. Ühel emasel (Runa Kaladan) on olnud kaks pesakonda (esimene pesakond 2009). 2015. aasta veebruaris sündis pesakond kennelis Oldmansion (1 isane kutsikas), mis on veel registrisse kandmata.

Eestis on Gordoni setterite arv väike, kuid üsna stabiilne. Alates 2000. aastast on kutsikaid toodud Soomest, Saksamaalt, Belgiast, Hollandist, Venemaalt, Poolast, Lätist ja Leedust. Eestis on selle aja jooksul sündinud kaheksa pesakonda Gordoneid, neist viimase viie aasta jooksul kaks (2011 ja 2013). Neist 7 pesakonna mõlemad vanemad on läbinud terviseuuringud. Aretustöoga on viimastel aastatel tegelenud kaks kennelit ja mõlemad jätkavad tänase seisuga tegevust (kennel Finfair, omanikud

Helis ja Urho Manninen, ning kenneel Oldmansion, omanik Triin Hallap). Kõik kahe viimase Eestis sündinud pesakonna kutsikad elavad Eestis.

4.2. ISELOOM JA KASUTUSOMADUSED

Gordoni setterite iseloom vastab suures osas praegu kehtivale tõustandardile. Üksikute isendite puhul esineb paugukartust või puudub töötahe. Enamikul koertest on säilinud jahinstinktid, mida aktiivsed koeraomanikud on võimaluse korral testinud. Koerad on arukad ja koostöövalmid. Suurim probleem on koerte jahinstinktide oskuslik ning õige treenimine. Eestis on vaid üksikud pädevad treenerid ja õppepõllud ning loodusliku linnu valik on väike. Samuti puuduvad jahilkäimise traditsioonid setteritega. Tänapäeval kestab Eestis Gordoni setteri jahi-ehk tööaeg augusti algusest kuni jahiaasta lõpuni ehk veebruari viimase päevani. Kahjuks aga ei ole linnujaht väga populaarne jahimeeste seas. Samuti on Eestis väga piiratud võimalused sooritada setteriga jahikatset, puudub kaasaegne jahikatse eeskiri. Jahikatse eeskirja uuendamise tegeleb ESK, tehes koostööd Eesti Jahikoerte Tõuühinguga.

Sellele vaatamata on Eestis positiivselt sooritatud setteriga jahikatseid – 2009. aastal sooritas linnukatse „Jahiomaduste kindlakstegemine metslindude leidmisel (ML)“ kohtunik Mart Mae käe all kolm Gordoni setterit (neist üks sooritas katse ka 2014. aastal) ning aastal 2011 veel kaks Gordoni setterit.

4.3. TERVIS

4.3.1. PÄRILIKUD HAIGUSED JA NENDE KONTROLL

4.3.1.1. Puusaliigese düsplaasia (HD). Tegemist on päriliku kõrvalekaldega puusaliigete normaalsest arengust. Täpset pärilikkuse mehhanismi ei ole lõplikult leitud. Teada on, et HD on multigeenselt retsessiivselt päranduv, st. pärandub mitme eri geeni kombinatsioonis ja varjatult. Samuti on HD vanusega seotud arenguhäire – kutsikas sünnib tervena ja HD ilmneb alles luustiku kasvades 5–12/18-kuusel koeral. Haiguse tekkes mängivad suurt rolli nii pärilikkus kui keskkonnategurid. Viimastest olulisemad on õige toitumine ja füüsiline koormus. Kuna düsplaasia tekib tavaliselt veel kasvaval koeral, siis kõige ohtlikumaks peetakse ülekaalu ja liigset koormust.

Diagnoosimine. HD-d saab diagnoosida ainult röntgenpildi alusel. Tuleb rõhutada, et röntgenpilt näitab antud koera liigese seisundit, mitte aga seda, kas koer kannab haigust geenides. Röntgenpilt tehakse üldanesteseeritud koera puusaliigestest kindlas asendis, mis võimaldab kõige õigemal diagnoosimisel. Röntgenpildi põhjal määrab vastava väljaõppe saanud loomaarst (EKL-i volitatud usaldusarst) düsplaasiaastme, mille abil saab otsustada koerte aretuskõlblikkuse üle.

HD-astmed:

Eestis kasutusel olev FCI puusaliigete hindamise süsteem:

- A** – puuduvad düsplaasia tunnused (terve liiges)
- B** – peaaegu normaalne liiges
- C** – kerge puusaliigete düsplaasia
- D** – keskmine puusaliigete düsplaasia
- E** – raske puusaliigete düsplaasia

Vastavalt 2010–2015 kehtivatele aretusnõuetele on kohustuslik kontrollida kõiki aretuskoeri ning aretusse on lubatud vaid A-, B- või C-tulemusega koerad, kusjuures

C-puusaga koera ei tohi paaritada teise C-puusaga koeraga. Aretusele on puusaliigete kontroll asendamatu informatsioon. Kuna suur roll on ka välistel teguritel ja et düsplaasia pärandub mitme eri geeni kombinatsioonis ja retsessiivselt (varjatult), siis haigete koerte aretusest kõrvaldamine ei kõrvalda siiski düsplaasiat täielikult. Ka tervetel koertel võib olla düsplaasiadiagnoosiga järglasi ja vastupidi.

Puusaliigese puhul seisneb haigus selles, et reieluu pea, mis peaks täpselt sobituma puusanapa sisse, asetub seal liiga lõdvalt, kas siis teda kinnitavate sidemete lõtvuse või luu ebaõige kuju tõttu. Selline ebaõige seos reie- ja puusaluu vahel põhjustab ajapikku nii olemasoleva luukoe kahjustusi kui uue luukoe kasvu. Düsplaasial eristatakse ägedat ja kroonilist vormi. Esimene tekib alla 1-aastastel kutsikatel ja teine täiskasvanud koeral. Äge faas avaldub puusadüsplaasia puhul äkki tekkivas tugevas tagajalgade lonkes ja valulikkuses jala taha painutamisel. Täiskasvanud koertel tekivad haigustunnused aeglaselt ja avalduvad liigete kanguses – koer ei saa astuda pikki samme. Olenevalt düsplaasia raskusastmest on sümptomid rohkemal või vähemal määral väljendunud, tekitades valu liikumisel, liigete kangust peale lamamist, tahtmatust trepist üles liikuda või liikudes seal tagajalad koos hüpates. Düsplaasia võib avalduda nii ühel kui mõlemal jäsemel.

Düsplaasia ravi võib seisneda nii ravimitega põletiku ja valulikkuse mahasurumises koos toitumise ja füüsilise koormuse jälgimisega kui ka kirurgilises vahelesekumises. Samuti on väga kasulikud ujumine ja massaaž.

4.3.1.2. Küünarliigete düsplaasia (ED)

Küünarliigese düsplaasiat põhjustavad erinevad degeneratiivsed muutused küünarliigeses.

Küünarliigese düsplaasiat märgitakse alljärgnevalt:

0 – terve, puuduvad düsplaasia tunnused

1 – kerge osteoartritis

2 – keskmine osteoartritis

3 – raske osteoartritis

Eestis viimase 4 aasta jooksul uuritud koertest ei täheldatud küünarliigete düsplaasiat mitte ühelgi koeral.

Alates 2010. aastast on Eestis uuritud järgmiste koerte puusa- ja küünarliigeseid (seisuga 18.09.2014):

Nr	Nimi	Sugu	Registrinumber	HD	ED	Uuringu aeg
1	Finfair Loch Affric	I	EST-01546/09	B/B	0/0	23.09.2010
2	Finfair Loch Brittle	E	EST-01545/09	B/B	0/0	21.11.2012
3	Finfair Loch Carron	I	EST-01547/09	A/A	0/0	23.09.2010
4	Oldmansion Ambitious Brunette	E	EST-01558/11	C/C	0/0	13.11.2013

5	Sarmando Dream Black Velvet	I	EST-02377/08	C/C	0/0	06.01.2010
6	Sundowner's Flower Power	E	EST-02499/12	B/B	0/0	18.09.2014

Uuritud koertest on esimesed 4 sündinud Eestis. Aretuses on kasutatud koera nr 2 (ja nr 4, kelle pesakond ei ole veel registreeritud).

2010–2014 uuritud koertest on 17%-l ehk 1 koeral puusad täiesti terved A/A; 3 koeral (50%) on tulemus B/B ja 2 koera (33%) tulemus on C/C. Mitte ühelgi koeral ei esine küünarliigeste osteoartriooni tunnuseid.

4.3.1.3. PRA (Progressive Retinal Atrophy) e. progresseeruv silmavõrkkesta kõhetumine Gordoni setteritel

PRA on grupile koerte pärilike võrkkestahaiguste üldnimetus, mida esmakordselt kirjeldati 20. saj. alguses Gordoni setteritel Euroopas. Hiljem on haigust leitud rohkem kui sajal koeratõul. Haiguse algus ja kulgu on PRA eri vormidel erinev nii tõugude vahel kui ühe tõu piires.

Esimene haiguse tunnus enamike PRA vormide puhul on kanapimedus (nägemise halvenemine hämaruses). See on tingitud sellest, et kepikesed (valgustundlikud rakud) hakkavad varem hävima kui kolvikesed (värvitundlikud rakud, mis tagavad nägemise eredas valguses). Hiljem kaotab koer nägemise ka eredas valguses.

PRA ei ole ravitav ning selle tagajärjel kaotab koer täielikult nägemise.

Haigust uurinud organisatsiooni Animal Health Trust andmetel esineb Gordoni setteritel 2 PRA vormi. Geenitesti abil on võimalik kindlaks määrata enim esinev haiguse vorm (rcd4 – rod-cone degeneration 4). Testi tulemusena kuulub testitud koer ühte järgnevatest gruppidest:

TERVE (i. k. clear): koeral esineb 2 normaalset geeni (üks mõlemalt vanemalt) ja tal ei arene kunagi välja PRA rcd4 mutatsiooni tõttu. Eksisteerib siiski võimalus, et koeral võib areneda välja PRA teine vähemlevinud vorm, mida hetkel ei ole võimalik geenitestiga kindlaks teha.

KANDJA (i. k. carrier): koer on pärinud ühelt vanemalt normaalse geeni ja teiselt mutatsiooniga geeni. Koeral ei arene PRA rcd4 mutatsiooni tõttu kunagi välja, kuid ta annab muteerunud geeni edasi oma järglastele. Eksisteerib siiski võimalus, et koeral võib areneda välja PRA teine vähemlevinud vorm, mida hetkel ei ole võimalik geenitestiga kindlaks teha.

HAIGE (i. k. affected): koeral esineb nii emalt kui isalt saadud muteerunud geen ja neil areneb elu jooksul välja PRA rcd4 mutatsiooni tõttu.

Keskmine koerte vanus haigestumisel on 10 a, kuid selles osas on suur varieeruvus tõusiseselt. Eesti elavatel Gordoni setteritel on nägemine kadunud 8–9 a vanuses (Runa Kaladan – DNA testi tulemus „affected“ ja tema vend Rob Roy Kaladan, keda ei ole testitud). Arvestades Gordoni setterite keskmist eluiga (10–12a), on koer sunnitud kuni 4 a oma elust tulema toime pimedana. Haigust uurinud organisatsiooni Animal Health Trust andmetel on selle haiguse esinemissagedus Gordonitel sage ja kuni 50% koertest võivad olla haiguse kandjad. Samuti on Ameerikas asuva Orthopedic Foundation of Animals andmetel haigust kandvate Gordonite osakaal suhteliselt kõrge, veidi üle 30% (<http://offa.org/stats.html#breed>). Aastal 2012 avaldatud teadusliku uuringu põhjal Inglismaal elavatest testitud Gordoni setteritest (n = 93), kes ei olnud sugulased vanemate kaudu, olid 17% haiged („affected“) ja 40% haiguse kandjad („carriers“). Grupi Ameerikas elavate Gordoni setterite (n = 107) hulgas oli haigeid koeri 3% ja 30% olid haiguse kandjad. Kui testgruppi võeti Gordoni setterid olenemata päritolust (23 riiki) ja sugulusastmest, siis testitud 965 koerast oli 13,8% haiged („affected“) ja 42,5% kandjad „carriers“.

Et väheneks koerte arv, kellel haigus avaldub („affected“), peaks haigeid ja haiguse kandjaid („affected“ ja „carrier“) koeri paaritama ainult haigust mittekandvate koertega („clear“). Kuna ei haiguse kandvust ega avaldumist hilisemas eas ei ole võimalik välispidiste tunnuste järgi kindlaks teha, on geenitest ainuke võimalus, kuidas olla kindel, et aretustöö tulemusena ei sünni juurde rcd4 mutatsiooniga haigeid koeri. Haigust saab alates 14. märtsist 2011. a. kindlaks teha ühekordse geenitestiga, mis määrab mutatsiooni esinemise antud koeral
<http://www.ahtdnatesting.co.uk/test-step-2/>

Et järkjärgult väheneks Gordoni setterite populatsioonis haigete koerte hulk PRA rcd4 mutatsiooni suhtes, peaksid DNA-testiga olema uuritud kõik aretuskoerad. Vastavalt testi tulemusele saab aretaja teha õige otsuse, millist vanemate kombinatsiooni kasutada. Testi abil on võimalik uurida juba kutsikaid.

Laiast maailmast:

PRA test on Briti Gordoni Setterite Klubi eetikakoodeksis kui soovituslik uuring kõikidele aretuskoertele kõrvuti puusauuringuga.

Eksisteerib ka rahvusvaheline andmebaas Gordoni setterite PRA-uuringu tulemustega ning nõuannetega toimetulekuks pimedada koeraga:

<http://gordonsetterhealthresults.weebly.com/>

Hetkel kehtivad aretusnõuded ei sea norme aretuskoerte PRA rcd4 testi tulemustele. On soovitatav, et kõikidel aretuses kasutatavatel koertel oleks tehtud ka PRA rcd4 test.

4.3.2. MUUD EESTIS DIAGNOOSITUD OLULISED HAIGUSED SELLEL TÕUL

Gordoni setteritel on väga tugev eelsoodumus maokeerule. Kindlasti üheks teguriks on nende koerte anatoomiline eripära – neil on sügav rindkere, suur ja mahukas rinnakorv, pikk kere. Kuid samas pole tõestatud seost pärilikkusega, maokeerud on olnud koertel, kelle sugupuus pole teada ühtegi maokeeru juhtumit. Teada on, et tõul võib esineda ka mitmesuguseid allergiad, millest enim levinud on toiduallergia. Samuti esineb igas vanuses koertel hea- ja halvaloomulisi kasvajaid ning sagenenud on ka hammaste puudumine.

4.3.3. KOKKUVÕTE SELLEL TÕUL ESINEVATEST HAIGUSTEST MUJAL MAAILMAS

Gordoni setterite terviseprobleemid mujal maailmas ei erine Eestis esinevatest. Aina rohkem tähelepanu pööratakse PRA rcd4 testimisele, et vähendada Gordoni setterite populatsioonis haigete koerte hulk PRA rcd4 mutatsiooni suhtes. Soome Kennelliidu terviseuuringute statistika näitab, et puusauuringute tulemus D või E on alla 10 % koertest ja ligi 17 % uuritud koertest on tulemus C. Võrreldes perioodiga kuni 2009 ei ole tulemuste osas märgatavaid muudatusi.

Gordoni setterite puusauuringute tulemused Soomes alates 2009:

Sünniaasta	Sündinud	A	B	C	D	E	Uuritud
2009	80	23	6	4	3	0	36
2010	82	12	7	5	3	1	28
2011	118	19	12	9	6	0	46
2012	83	8	14	6	1	0	29
2013	64	5	3	1	0	0	9
2014	122	0	0	0	0	0	0
Kokku	547	67	42	25	13	1	148

4.4. VÄLIMIK

Suurim erinevus FCI poolt kehtestatud tõustandardi ja tegeliku olukorra vahel on Gordoni setteri liiga kõrge turjakõrgus ja väga raskeks ja tooreks aretatud pead. Ilmselt üks põhjusi on see, et viimane FCI poolt vastuvõetud Gordoni setteri tõustandard on pärit aastast 1987, seega ligi 30 aastat tagasi. Vahepealsete aastakümnetega on tõug palju muutunud. Kuna tõustandardit uuendatud pole, siis kolmveerand tänapäeva Gordoni setteritest ei vasta enam liiga suurte mõõtude tõttu praegu kehtivale tõustandardile. Setterid on minetamas oma rolli jahikoerana, kes pidi olema sale, kerge, kiire ja vastupidav. Tänapäeval on koerad enamikus perelemmikud, kes elavad soojas toas, kordagi elus linnujahil käimata, ja kellel pole mingit vajadust taluda suuri füüsilisi koormusi. Suure karuteene on teinud tõule ka kohtunikud, kes tundmata-teadmata Gordoni setteri tõustandardis ettenähtud mõõtusi, eelistavad

sageli kõrgemaid, raskemaid ja efektse karvaga koeri. Järjest teravamaks probleemiks on väga rasked pead koos rikkaliku kaelanaha, väga-väga suurte huultega ja liigselt avatud silmadega. (Siin on juba oht reaalselt koera tervisele erinevate krooniliste silmapõletike näol.) Muutunud on ka seoses perelemmiku staatusega koerte karvkate. Ajalooliselt ei saanud Gordoni setterid omada metsas ja põllul joostes sellist uhket karva nagu kaasaegsed koerad. Küll aga on FCI standardis sees nõue, et karv peab olema siidine, sile ja sirge. Üha rohkem kohtab näitustel koeri, kellel on vale karvastruktuur – karv on seljas surnud ja lokkis või koer on trimmitud üle terve keha, vältimaks lokke, mis on täiesti keelatud tegevus. Kahetsusväärne on, et kohtunikud sageli aktsepteerivad sellist karvkate ega karista koeri/omanikke tõule mitteomase karva ja keelatud liigse trimmimise eest. Viimastel aastatel võib näituse ringides kohata järjest rohkem koeri, kellel on ülearetatud taganurgad ja täiesti olematud esinurgad. Selline tagajalgade liigne nurgistumine on viinud koera keha anatoomilisest tasakaalust välja. Sellise anatoomiaga koerad ei suuda põllul pikalt liikuda ja teha tõule omast tööd, kuna nende anatoomia seda ei võimalda.

Kindlasti oleks suureks abiks siin tõuühingu poolt korraldatud täienduskursus tõugu hindavatele kohtunikele Gordoni setteri välimiku kohta.

Tõustandard EKL-i lehel:

http://kennelliit.ee/wp-content/uploads/est_standardid/microsoft_word_-_006_gordon_i_setter_et.pdf

Tõustandardis kirjeldatud välimik on tõu alapärasele kasutusotstarbele võimalikult hästi sobiv. Tõuaretuse eesmärgiks ei saa olla mitte niivõrd tõuomaduste parandamine ja muutmine, kuivõrd just nende säilitamine. Välimikult tõustandardile vastav ning ka näitustel edukas koer on hea kehaehitusega. Selline koer liigub hästi ning ta peaks suutma (vähemalt teoorias) töötada kauem ja efektiivsemalt. Lisaks on tasakaalus anatoomiaga koeral suurem tõenäosus olla terve.

SAGEDASEMAD VÄLIMIKUVEAD:

rippuv kaelanahk

liiga pikk või lühike kere

puudulik esirind

sirge ja lühike õlavars

heledad silmad

krussis karv seljal

lühike esijala samm

püstine lanne

liiga kõrgele, üle seljajoone tõusev saba

madal saba asetus

liiga tugevad tagajalgade nurgad

ebapiisavad esinurgad

5. KOKKUVÕTE VARASEMA KEHTINUD ARETUSEESKIRJA MEETMETE RAKENDAMISE TULEMUSTEST

Gordoni setteri aretuse erinõuded.

- 1.1. Puusaliigeste düsplaasiauuringu tulemus A, B, C.
- 1.2. C-puusadega koera võib paaritada ainult A- või B-puusadega koeraga.
- 1.3. Nõuded peavad olema täidetud enne paaritamist.
- 1.4. Nõuded jõustuvad 01.01.2011 ja kehtivad kuni 31.12.2015.

Jõustumisaasta	Haigus, mille vastu võideldakse	Nõutavad meetmed	Näitusetulemused
2011	Puusaliigeste düsplaasia	Paarituseelne puusaliigeste düsplaasia uuring tulemusega A, B või C. C-puusadega koera võib paaritada ainult A- või B-puusadega koeraga.	
2011			<u>Mõlemad vanemad:</u> vähemalt kaks hinnet „väga hea“ kahelt erinevalt kohtunikult.

Eestis kehtib alates 2011. aastast Gordoni setterite aretuseeskiri ja aretuse erinõuded. Selle aja jooksul on sündinud ainult 2 pesakonda ja uuring on läbi viidud ainult ühel Eestis 2011. aastal sündinud koeral (C/C). Mõlema pesakonna vanematel olid läbitud nõuetekohased uuringud ja puusauuringu tulemus oli kahel koeral A, ühel B ja ühel 4/11 (Austraalia süsteemi järgi). Üks vanematest on sündinud Eestis (1 emane), üks Poolas (1 emane) ja ülejäänud kaks Austraalias (mõlemad isased). Nii vähese uuringute arvu põhjal ei ole võimalik teha järeldusi aretuserinõuete mõju kohta.

Tuginedes naabermaade (eelkõige Soome) kogemusele, soovib tõuühing pikendada aretuserinõuete kehtivust praegu kehtivas sõnastuses.

6. ARETUSE EESMÄRGID JA STRATEEGIAD

Eesmärgiks on aretada terveid, tõuomase välimikuga ning õige iseloomuga koeri, kellel oleks ka head töomadused. Aretuse eesmärgiks on Gordoni setter, kes vastab tõustandardile ja suudab edukalt käia ka jahil. Eesmärk on aretuses kasutada terveid ja hea anatoomiaga koeri. Jälgima peab aretuses kasutatavate koerte järglasi, kellel on ilmnenud haigusi või puudusi, et edaspidi vältida vigu.

6.1. NÄGEMUS

Gordoni setter peab olema terve, vastama välimikult tõustandardile, elav, sõbralik, koostöövalmis. Aretuses tuleks kasutada tõumase välimiku, hea töötahtega ja suurepärase iseloomuga koeri. Kuna Eestis on tõugu veel väga vähe ja kasvatustöö on alguses, siis on meil võimalik vältida paljusid vigu ja kasvatada terveid, heade tööomadustega ja ilusa välimikuga koeri ning sellele aitab kindlasti kaasa aretusreeglite kehtivuse pikendamine.

6.2. TÕUÜHINGU EESMÄRGID

Populatsiooni üldolukord ja koosseis

Eesti Setterite Klubi eesmärgiks on jälgida ja kindlustada, et Gordoni setterite aretuses ei kasutataks muuhulgas ka selliseid koeri, kellel on aretuskõlbmatuks tegevaid diskvalifitseerivaid vigu, nagu näiteks arengupeatetus, kaasasündinud kurtus või pimedus, jänesemokk, suulaelõhe, pärilik hammaste puudumine ja lõualuude anomaaliad, epilepsia, raskekujuline allergia, peitmunandilisus, ühemunandilisus, puusaliigese düsplaasia.

Iseloom

Üritatakse aretada terveid, tõustandardile vastavaid ja hea iseloomuga koeri.

Kasutusomadused

Üritatakse alles hoida tööomadusi ning populariseerida tõugu ka kasutus- ja mitmekülgse harrastuskoerana.

Tervis

Tihti, püsivalt või raskesti haige koera pidamine on omanikule majanduslikult ja psühholoogiliselt koormav. Juba noorena pidevat ravi ja erilist hooldust vajav või liiga vara surev koer on omaniku jaoks raske katsumus.

Välimik

Üritatakse aretada tõustandardile vastavaid koeri.

6.3. TÕUÜHINGU STRATEEGIA

Populatsiooni üldolukord ja koosseis

Aretuses kasutatavate andmete usaldusväärset analüüsimist raskendab asjaolu, et neid andmeid on väga vähe. Enamik koeri müüakse nn. kodukoorteks, mistõttu nende näituse-, kasutus- ja tervisetulemustest ei ole mingeid andmeid. Sageli varjatakse koerte halbu tulemusi. Aretuse seisukohalt oleks oluline teada, millistes kombinatsioonides on esinenud valehambumus, peitmunandilisust, probleemkäitumist, allergiat jne. ning kui ulatuslikult neid Eestis esineb. Kuigi kõiki koeri ei kasutata aretuses, on nad siiski oma vanemate järglased ja oma tõu esindajad ning kajastavad mingit osa tõu olukorrast. Ka need inimesed, kes soovivad vaid kodukoera, soovivad siiski, et nende lemmik oleks tervete ja hea iseloomuga vanemate järglane. Seega on ka nende panus ja koertele teostatud terviseuuringud tõu tuleviku heaks väga olulised. See, et koer on terve ja igakülgsest korras, on sama oluline teave, kui see, et koer on haige või mõne muu veaga.

6.4. OHUD JA VÕIMALUSED.

Tugevad pooled <ul style="list-style-type: none">- mitmekülgne harrastuskoer- tõu arendamisest huvitatud kasvatajad- aretusbaasi laiendamine- koerte import maadest, kus on põlvkonniti uuritud koerad	Nõrgad pooled <ul style="list-style-type: none">- liialdused välimikus- liiga palju eritüüpeid koeri- vead iseloomus (argus, ebakindlus)- pärilikud haigused, mille kohta on vähe statistikat (allergiad, kasvajad)
Võimalused <ul style="list-style-type: none">- kasvatajate ja koeraomanike koolitamine ja info jagamine	Ohud <ul style="list-style-type: none">- terviseuuringuteta koerte ja nende järglaste kasutamine aretuses- dokumenteerimata terviseprobleemide levimine (allergiad, kasvajad)

6.5. PROBLEEMIDEKS VALMISTUMINE

Aretuserinõuete kehtivuse pikendamisega saaksime jätkuvalt kindlustada, et aretuses ei kasutataks koeri, kes ei ole läbinud terviseuuringuid, kes ei vasta välimikult tõustandardile või mõnel muul põhjusel ei pruugi sobida aretusse. Kehtiva aretuseeskirjaga saame teadvustada inimestele, milline vastutus aretustegevus on, ning et pesakonna planeerimisega kaasneb vajadus uurida isase tausta, sugupuud, tervislikku seisundit ning varasemaid järglasi.

Kui Eestis aretuserinõudeid ei kehtiks, võiks tulevikus probleemiks muutuda naabermaade, eelkõige Soome tõuregistris olevate puusauuringutulemusega D või E koerte kandmine EST-registrisse pesakonna saamise eesmärgil. Selle ennetamiseks ja vältimiseks on vajalik aretuserinõuete pikendamine Eestis.

6.6. ARETUSE EESMÄRKIDE SAAVUTAMISE PROGRAMM

Alates 1. jaanuarist 2011 on kehtinud aretuskoerte puusaliigete düsplasia kontrolli nõue. Samuti kehtib kahe hinde "väga hea" nõue välimikunäitustelt. Tõuühing soovib erinõuete kehtivuse pikendamist ka järgmiseks viieks aastaks. Ühing jätkab teavitustööga veebilehe ja sotsiaalmeedia kaudu, kasvatajatel soovitatakse osaleda aretusala koolitustel ja jälgida naaberriikide kogemust. Sarnaselt paljude teiste riikidega soovitame aretusse minevaid koeri testida PRA (rcd4) suhtes.

7. PROGRAMMI TÄITMISE KONTROLL

Aretusprogrammiga seatud eesmärkide saavutamist hinnatakse viie aasta pärast aretuseeskirja uuendamise käigus.

8. ALLIKAD

Soome Kennelliit <http://jalostus.kennelliitto.fi/>

Eesti Kennelliit <http://www.kennelliit.ee/>

Jahieeskiri <https://www.riigiteataja.ee/akt/129052013051?leiaKehtiv>

Animal Health Trust http://www.aht.org.uk/cms-display/genetics_prarcd4.html

Orthopedic Foundation of Animal <http://offa.org/stats.html#breed>

British Gordon Setter Club

<http://www.britishgordonsetterclub.co.uk/CodeOfEthics.htm>

Antagene

<http://www.antagene.com/en/apr-rcd4-progressive-retinal-atrophygordon-setter-0>

Downs LM1, Bell JS, Freeman J, Hartley C, Hayward LJ, Mellersh CS. Late-onset progressive retinal atrophy in the Gordon and Irish Setter breeds is associated with a frameshift mutation in C2orf71. *Anim Genet.* 2013 Apr;44(2):169-77.

Ross D. Clark, DVM Medical, Genetic & Behavioral Risk Factors of Gordon Setters